

Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.

4. Орляк Л. Ти зробив усе, що зміг. Художньо-документальна повість. Тернопіль: Джура, 2017. 88 с.

5. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL : <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>

6. Сеньовська Н., Скуратко Т., Голинська М. Образ воїна-героя російсько-української війни в сучасному художньому дискурсі. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Випуск 3 (214) Т. 1. Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2025. С. 195–205. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/866/825>

7. Сеньовська Н., Скуратко Т. Освітній волонтерський проєкт «Україні потрібен кожен»: патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану. Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.) / упоряд.: Г. М. Мешко, І. М. Шульга. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 88–92. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/34177>

Анастасія Григорчук,

магістр,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Ірина Бабій

БЕЗОСОБОВІ РЕЧЕННЯ У ПРОЗІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

В останні десятиліття розвиток сучасної синтаксичної теорії характеризується наявністю різних наукових напрямів та підходів до аналізу синтаксичних одиниць і явищ. Вагомим здобутком сучасного синтаксису є теоретичні праці таких відомих дослідників, як: І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська, К. Городенська, К. Шульжук, А. Загнітко, І. Вихованець, Р.

Христіанінова, Н. Іваницька, О.Мельничук, П.Дудик, Л.Прокопчук, Л.Кадомцева, М.Каранська, М.Заборна та ін.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що семантико-граматична природа односкладних речень у творчості Юрія Андруховича є малодослідженою темою в сучасному мовознавстві. Вивчення цієї проблематики допомагає розкрити особливості індивідуальної авторської манери, зокрема, як за допомогою односкладних речень Ю. Андрухович передає динаміку, емоційність та філософські ідеї.

Мета пропонованої праці – здійснити структурно-граматичний аналіз безособових речень у романі «Перверзія».

Предмет дослідження – односкладні безособові речення у прозі Юрія Андруховича.

Для реалізації мети необхідно розв'язати такі завдання:

- 1) з'ясувати семантико-граматичну природу безособових речень;
- 2) виявити безособові речення в романі «Перверзія»;
- 3) схарактеризувати синтаксичну і стилістичну сутність безособових речень;
- 4) простежити особливості функціонування цих речень у романі.

Аналіз граматичної структури та особливостей тексту роману Юрія Андруховича «Перверзія» дозволив виявити певні закономірності в організації тексту. Зокрема, автор часто використовує односкладні речення, які мають лише один головний член і, попри це, несуть у собі повну предикативність, роблячи текст лаконічним і динамічним.

Односкладні безособові речення – це речення, головний член яких означає дію або стан, що мисляться як незалежні від особи або носія стану.

«Загальним граматичним значенням безособових речень є утвердження незалежної ознаки, не співвіднесеної з діячем, а віднесеної до моменту мовлення. Це граматичне значення знаходить вираження насамперед у головному члені»[3], – зазначають мовознавці.

Граматичну форму головного члена односкладних безособових речень складають:

- а) вираження незалежної ознаки – дії чи стану;
- б) маркування неспіввіднесеності дії з діячем, невідповідності ознаки до особи, відношення ознаки до моменту мовлення;
- в) формальний показник цих значень – форма безособовості: 3-тя особа однини минулого часу середнього роду.

В українській та зарубіжній лінгвістиці сформувалася широка аспектологія сучасних синтаксичних досліджень, однак і сьогодні розгляд багатьох синтаксичних явищ, понять залишається дискусійним. Теорія односкладних речень потребує однозначності, чіткості, уточнення поняття односкладності з семантичного та формально-граматичного погляду. Широко представлені різні типи односкладних речень у творчості Юрія Андруховича.

У романі «Перверзія» зафіксовано різноманітні за семантикою безособові речення. Проаналізувавши семантику виявлених цих речень, ми виділили такі групи:

1) безособові речення, що виражають стан природи: «В приміщеннях уже справді сутеніло» [1], «Надворі ледь сутеніло» [1], «Вже добре таки стемніло» [1];

2) безособові речення, в яких виражена дія невизначеного діяча, стихійної сили тощо: «Далі машину повело» [1];

3) безособові речення, що виражають фізичний і психічний стан людини: «Мені зробилося зовсім тепло» [1], «Мені забило груди солодким димом» [1], «Але мені було байдуже» [1].

4) безособові речення, що позначають стан, зумовлений відсутністю чогось або когось: «Нема Ади нема ради» [1], «Нема в мене ні дому, ні близьких, ні рідних» [1];

5) безособові речення, що означають дію неусвідомленої сили: «Відразу після чого з напівосвітлених вікон палацу бризнуло якоюсь украй нервовою музикою для камерного оркестру» [1];

б) безособові речення, що вживаються для передачі різних модальних значень (можливості, неможливості, необхідності, неминучості, бажаності тощо): «Треба як-небудь закінчити позавчорашню історію, ні?» [1], «За це треба випити» [1], «Треба розуміти, саме ту пиятику» [1], «Треба лише встати з ліжка і Жити далі» [1], «Треба взяти гондолю» [1], «Цього вечора треба співати різдвяні пісні» [1], «Можна було розмовляти про Веронезе» [1], «Можна було просто вимовляти вголос ці імена, ці поняття, ці назви» [1], «Завжди можна віднайти бодай Одну властивість для Уподібнення» [1], «Друзе, як слід називати нашого Джон Пола по-венеційському?» [1], «Для початку слід було розлучитись» [1], «Мені слід заpastися біноклем» [1], «Куди їм слід рухатися далі» [1].

У цих безособових реченнях головний член виражений:

- безособовим дієсловом: «В приміщеннях уже справді сутеніло» [1], «Надворі ледь сутеніло» [1], «Вже добре таки стемніло» [1];

- безособовим дієсловом на –ся (сь): «Мені зробилося зовсім тепло» [1], «Зробилося зовсім тісно» [1], «Після зупинки на СантаМаркуоля місьць у вапоретто зробилося трохи більше» [1], «Робилося надто багато великих літер» [1], «Робилося зимно, «Робилося чимраз холодніше» [1];

- предикативними прислівниками на -о, -е, які можуть уживатися поряд з допоміжними дієсловами стало, було, робиться і под.: «Стало до дідька зимно!» [1], «Але це мені було байдуже» [1], «Мені робиться до дідька прикро» [1];

- предикативно-безособовими словами треба, слід, можна, необхідно, доцільно і под., що означають стан, разом з інфінітивом або без нього: «Треба як-небудь закінчити позавчорашню історію, ні?» [1], «За це треба випити» [1], «Треба розуміти, саме ту пиятику» [1], «Треба лише встати з ліжка і Жити далі» [1], «Треба взяти гондолю» [1], «Цього вечора треба співати різдвяні пісні» [1], «Друзе, як слід називати нашого Джон Пола по-венеційському?» [1], «Для початку слід було розлучитись» [1], «Мені слід заpastися біноклем» [1], «Куди їм слід рухатися далі» [1];

- заперечним словом *нема*: «Нема за що» [1], «Нема Ади нема ради» [1], «Нема в мене ні дому, ні близьких, ні рідних» [1].

У результаті здійсненого дослідження виявлено, що безособові речення в романі «Перверзія» Юрія Андруховича є не просто синтаксичними конструкціями, а ключовим стилістичним маркером авторської манери. Вони виконують функцію моделювання безсуб'єктного, відчуженого світу, де людина є об'єктом дії, а не її активним суб'єктом. Їхнє часте використання сприяє посиленню екзистенційного пафосу твору, передачі стану втрати ідентичності та хаосу постмодерної реальності. Своєрідність синтаксичної будови різновидів односкладних речень зумовлює їх широкі естетичні можливості в художньому дискурсі.

Список використаної літератури

1. Андрухович Ю. Перверзія: веб-сайт: URL:https://uabook.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/andruhovich_juri_perverzy.pdf
2. Бабій І. М. Семантико-граматична природа односкладних речень у поезії Ліни Костенко. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. 2017. Вип. 46. С. 11-16.
3. Шабат-Савка С. Т., Антофічук А. М., Теслицька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с.

Леся Дудка,

студентка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник - доктор філологічних наук, професор
Тетяна Вільчинська

РОЛЬ ОСОБОВИХ ФОРМ ДІЄСЛОВА У ПОЕЗІЯХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У сучасному українському мовознавстві особливу увагу приділено вивченню морфологічних категорій як таких, що виявляють себе не лише на формально-граматичному, а й на семантико-стилістичному рівнях. Однією з найважливіших серед них є категорія особи, що реалізується в особових формах дієслова. Саме вони дають змогу встановити зв'язок між дією, її